

com un derivat de l'ètimon d'*andròmina*, a manera d'una quimera o figura mitològica). Més convincent que tot això fóra potser suposar que vingui d'un gr. *ἐντομάρπιον, del grec ἔντομος 'insecte', diminutiu format regularment en baix grec per naturalistes medievals i transcendent a un ús regional popular: vt sonava *nd* en la pronúncia del baix grec i la *i* es deuria a la contaminació d'algun dels mots esmentats o de *endimoniat*.

Endimoniadadura, endimoniar, -oniat, V. dimoni Endins, endinsada, endinsar, endintre, V. dins Endinyar, V. dinyar Endiot, V. indiot (indi) Endiumentament, endiumentar, -jat, V. diumenge (DIA)

ENDÍVIA, 'escarola', d'un mot comú al llatí (*intūbus, intība*) i a les llengües semítiques; encara que la història antiga del mot no està ben aclarida, és més probable que en romànic provinguí de l'àrab (*'antū-biya, bīndība*) que del llatí o del grec (el qual el prengué del llatí). □ 1.ª doc.: S. XIV.

«Si era hom qu agués calor de fetge, mit-hi un poc de licçons, o de *andivia*», en el *Llibre de Cuina* val. del S. XIV (*BSCC* XVI, 171) i en altres dos textos en prosa tècnica, i traduïts en el mateix segle, que poden ser de la mateixa procedència dialectal (*AlcM*); «*andivia* boscana: seris, seriola», OPou (*TbPu.*, 49). Avui usual només en el País Val., les Illes (també eiv., PzCabr.) i les terres de l'Ebre (Scala Dei i Tortosa, *endibia*, traduït «enciam escaroler», *Aràbia, Misc. Folklorica*, pp. 155, 162). El vaig anotar a molts llocs valencians: Torrent, 1962, Vall de Gallinera 1963; Enric Valor ho sent amb *-b-* a Castalla, Giner i March *endivia* a Xàbia, Xaló, Benissa i Alcoi (c. 1950). En el DCEC vaig tractar a fons de l'origen, i del problema de si a la Península el rebérem de les llengües clàssiques o bé de l'àrab, ço que, salvant alguns detalls, es pot mirar com a segur. No havent-hi hagut novetats des d'aquell estudi, més val remetre-hi sense més explicacions.

Endividuar, V. individu (DIVIDIR) Endivís, V. dividir

ENDO-, element prefixat de compostos savis, pres del gr. ἔνδον 'dins'. □ 1.ª doc.: *endocarpi, endòstoma, endocardi* (amb *endocarditis*), *endogen, endosmosi (-mòmetre)*, *endosperma, endotèrmic*, ja figuren 1868, *SLitCosta*.

Endobar, sembla inexacte per *endobiar, anduviar* (V. ANTUVI) *Endoblar, -blat, endoblegar, endoblegó, endoblir, V. doble (DOS) Endoctrinar, endoctrinament, V. docte Endoderm, V. endo- Endogalada, endogalament, endogalar, V. dogal Endogat, V. doga Endogen, V. endo- Endoiador, V. dolla Endoina, V. en doina Endolament, endolar, endolat, V. dol (DOLDRE) Endolgar, endolcidor, endolciment, endolcir, V. dolç Endolentir, endolorir, -rit, V. doldre Endoll, endolla, endollador, endo-*

llar, V. dolla Endomassada, endomassar, V. domàs Endòmina, V. en doina Endonar, V. donar Endongar, potser compromís entre endorgar i enengar (< andegar, ANAR)

ENDONSADA, 'impuls, embranzida en tal o tal direcció', mot només conegut a Mallorca, i allà solament de la pagesia: origen incert, potser mossàrab o morisc, d'una pronúncia aràbitzada *andânşa* en lloc d'*andança* 'manera de caminar'. □ 1.ª doc.: 1910, AMAlcover.

No figura en cap diccionari (abans d'*AlcM*), ni tan sols els mallorquins *DFgra.*, *DAMen.*, *DTarongí, DAG*. Grec haver-lo vist en alguna rondalla d'Alcover. En tot cas va escriure ell: «En Querol, ab aquesta darrera novella seua, ha feta una bona obra --- per l'ayre i posat ben autènticament catalans de l'estil, i de l'*endonsada* i tarannà de l'estil», *BDLC* VI, 1910, 115; en el *Vocabulari del Cabrum de Manacor* defineix ell mateix l'expressió *tirada de pasturar* com «direcció o *endonsada* que els cabrers donen a la guarda de cabres per allà on han de pasturar, a fi de que pasturin arreu i no facen massa roïssos; els cabrers solen tenir compartida la possessió en diferents *tirades* per compartir la pastura i que les cabres estiguen bé i no tudin res» (*BDLC* IX, 1917, 314). L'*AlcM* té només un article brevíssim sense documentació ni altra explicació que els mots «impuls, empenta»: els contextos que he citat mostren que ja ve a ser això però oscil·lant entre aquesta idea i la simple de 'direcció d'una marca'.

No satisfà suposar un encreuament de mots com *endinsada, embranzida, enjonsada* (cf. també *dolsa* 'instrument per arrossegar la palla', § 4 d'*AlcM*), no sols perquè caldria una combinació massa complexa sinó perquè ni així es justificarien gaire els detalls de la forma i del significat. En un ambient tan emmoriscat com el dels pastors del centre-Est de Mallorca és natural pensar en una romanalla mossàrab. Potser de *ABUNDANTIA* (*aondansa > ondans-ada > andonsada*), que d'una acc. 'acte de sobreexir' hauria pogut passar a 'vessant', 'tirat'. Però si hi ha d'haver de tota manera pronúncia poc o molt aràbitzada, entremig de les velars-emfàtiques *ḍ* i *ṣ* una *á* havia de sonar molt velar, i llavors el més senzill és partir d'*andança*, pron. *andânşa*, afegint-s'hi després *-ada*, per influència del mot connex *tirada*.

Endorgar 'enganyar' maestr., metaplasme del present de subjuntiu *endorga*, que és la forma valenciana de *endormir* 'adormir': «i quan m'*endorga* per sempre, / les mans juntes i els ulls clucs / ---», Teodor Llorente, *Llibret de Versos* 1, 9. Si un enganya a u, cal «que l'*endorga*». Veg. la llista de metaplasmes semblants des del subjuntiu, que he aplegat en els articles *ENCRUSCAR* i *ENDERGAR*.

Endormida, endormidor, endormir, endormiscador, endormiscar, -iscat, endormissat, V. dormir Endós, V. dors +Endosca o andosca 'cabra de dos anys'